

שז"ת בהלכה לשולחן שבת

מאת הרב משה חיים חנונו שליט"א

גיליון מס' 50

דיני חול המועד סוכות

ימים שבין הראשון של חג סוכות ליום שמיני עצרת, נקראים "חול המועד". ובתורה נקראו בשם "מקראי קודש"¹. וכן אנו מזכירים אותם בתפילת המוספים בשם "מקרא קודש". ומצווה להרבות בהם בלימוד התורה, ואסורים הם בעשיית מלאכה כדי שלא יהיו כשאר ימות החול². ראוי לכבד את חול המועד בכסות נקייה³, וכן יש לכבדו במאכל ומשתה, ומצוות עשה מן התורה לשמוח בחול המועד⁴, ולכתחילה טוב לאכול פת בסעודת הלילה ובסעודת היום של חול המועד, ומצווה לשמוח בבשר ויין, ולשמח את הנשים בבגדים חדשים ותכשיטים⁵.

הוא 'מעשה אומן' כגון להכניס רכב לטיפול תקופתי, או להחלפת חלק שהתקלקל קודם המועד או כאשר אינו זקוק לרכב במהלך המועד, אסור. אולם, אם אי הטיפול ותיקון התקלה באופן מידי, יגרמו נזק לרכב או הפסד מרובה לבעל הרכב - כגון, שיצטרך להוציא הוצאות מרובות עבור נסיעות וכדומה, מותר לתקנו בחול המועד שהרי זה כדבר האבד¹³.

הנוסע לכותל בימי חול המועד, ורואה ערי יהודה וירושלים והמקדש בחורבן האם צריך לקרוע בחול המועד?

אין קורעין בשבת ויו"ט ואף בחול המועד נוהגים שלא לקרוע, ואף שקורעים על מת בחול המועד¹⁴, מכל מקום על המקדש אין קורעים בחול המועד¹⁵.

מי ששכח להזכיר "יעלה ויבוא" בתפילות שמונה עשרה של ימי חול המועד, האם חוזר להתפלל?

בתפילות חול המועד מזכירים "יעלה ויבוא", ואם לא אמר - חוזר¹⁶. אם נזכר קודם שהזכיר שם ה' של ברכת 'המחזיר שכינתו לציון' - יחזור ל'יעלה ויבוא' וימשיך משם. ואם נזכר אחר שהזכיר שם ה' - יחתום 'למדני חוקיך', ויחזור ל'יעלה ויבוא' וימשיך משם. ואם חתם 'המחזיר שכינתו לציון', ועדיין לא התחיל 'מודים' - אומר 'עלה ויבא' בין ברכת 'רצה' לברכת 'מודים'. ואם כבר התחיל 'מודים' - חוזר לרצה ואומר 'עלה ויבא' וממשיך כסדר¹⁷. ואם נזכר אחר שסיים יהיו לרצון השני אפילו לא עקר רגליו - חוזר לראש התפילה¹⁸. סיום התפילה - היינו שסיים "יהיו לרצון" האחרון הסמוך ל"עושה שלום". גם

מיומנות - מותר. אבל תיקון שצריך בשבילו חשמלאי מוסמך נחשב 'מעשה אומן' ואין לעשותו אפילו לצורך המועד. אלא אם כן הדבר נעשה לצורך אכילה (הואיל והוא מכשירי אוכל נפש) כגון שאין לו חשמל בבית ויושב בחושך, או שאין חשמל במקום שאוכלים או שהחשמל משמש להכנת האוכל כתנור או מקרר שהאוכל הנמצא בו יתקלקל, שבאופן זה מותר אפילו לקרוא לחשמלאי אומן לתקנו. אם העדר אור החשמל מונע ממנו מללמוד תורה, אפשר להקל לתקנו משום שזה בגדר 'דבר האבד'¹⁰.

מי שנשברו לו המשקפיים, האם מותר לתקן או לקנות משקפיים חדשות בחול המועד?

מותר לתקן משקפיים בחול המועד, ואם בלא המשקפיים קשה לו לראות מותר אף אם התיקון הוא 'מעשה אומן', ואם המשקף אינו נצרך לו כל כך כגון שהוא רואה טוב אך רק זקוק לחידוד, מותר בתיקון פשוט מעשה הדיוט בלבד, אבל אסור להחליף מסגרת לצורכי נוי¹¹, וכן משקפי שמש אם הם רק לתענוג אסור לתקנם, ואם הוא לובשם מחמת שעיניו אינם בריאות ומזיק להם אור השמש, מותר¹².

תיקון תקלה ברכב, האם מותרת בחול המועד?

רכב שהתקלקל בחול המועד והוא צריך את הרכב לנסיעה בשביל שמחת המועד כגון שרוצה לטייל עם משפחתו או לבקר את קרוביו, מותר לתקנו רק תיקון 'מעשה הדיוט' בלבד, כגון תקר בגלגל או החלפת נורה שנשרפה וכדומה. אבל אם התיקון

האם מותר בחול המועד לטלטל כלי מוקצה?

אין איסור לטלטל מוקצה בחול המועד. קישוטי סוכה אף שאם נפלו בחול המועד אסור להנות מהם ולהשתמש בהם לדברים אחרים כל שמונת ימי החג שהרי הם הוקצו למצוותן, מכל מקום מותר לטלטלן ולהחזירן למקומם⁶.

האם מותר בחול המועד ללכת לבדיקה תקופתית אצל רופא?

כתבו האחרונים שאין ללכת לרופא לבדיקה שגרתית בחול המועד, הואיל ואין בכך תועלת למועד. אמנם כאשר מדובר ברופא מומחה, שאם לא יקבל את התור שנקבע לחול המועד, יפסיד את האפשרות להיבדק אצל רופא מומחה כמוהו, מותר ללכת אליו בחול המועד, שהרי זה כדבר האבד⁷. וכן מותר לבצע בחול המועד כל טיפול רפואי שנועד להסרת צער, שאף זה מצורכי הגוף⁸.

האם אפשר לקבוע שיעורי לימוד נהיגה בחול המועד?

כתבו הפוסקים שאין לקבוע שיעורי לימוד נהיגה בחול המועד, אף שאז זמנו פנוי יותר ללמידה זו, משום שנסיעה ברכב יש בה מלאכה מן התורה המותרת רק לצורך המועד⁹.

בחול המועד אירע קצר חשמלי בבית, האם מותר לקרוא לחשמלאי לבצע תיקוני חשמל בחול המועד?

יש להבחין בין סוגי התיקונים: תיקון תקע חשמל כגון לחבר את החוטים לתקע נחשב מעשה הדיוט, שאין צריכים לזה ידיים

הלכות חג בחג פ"ט ס"י.
11 אשרי איש חוה"מ פ"ח סימן ל"ז בשם הגריש"א, שבת הלוי ח"ד סימן ר"ד חוט שני חוה"מ עמ' רכ"ג.
12 אגרות משה ח"ג סימן ע"ח.
13 שו"ע סימנים תקלו. תקלו. חול המועד כהלכתו פ"ז, אות עז.
14 כמבואר בסימן תקמ"ז ס"י.
15 יש לדמותה לליקוט עצמות שאין קורעים בחול המועד, וכן אינו דומה מקריעה על מת הואיל והיא אבילות ישנה. אורחות רבנו ח"ב עמ' קמ"ט בשם הקהילות יעקב, אשרי איש חוה"מ פ"ג ע"ג ס"ז בשם הגריש"א, חוט שני עמ' שע"ו, אור לציון ח"ג פ"ל סימן ה'.
16 שו"ע סימן תצ סעיף ב.
17 שו"ע סימן תכב סעיף א. ומשנ"ב שם ס"ק ה.
18 משנ"ב שם ס"ק ח, ט.

1 ויקרא כ"ג ל"ז, גמ' חגיגה י"ח.
2 רמב"ם רפ"ז מה' יו"ט ע"פ הגמ' בחגיגה י"ח.
3 תוס' כריתות ז ע"א ע"פ המכילתא, מג"א ר"ס תק"ל בשם התניא, וכן נהג מהר"ל.
4 רש"י אבות פ"ג משנה י"א, סנהדרין צ"ט ע"א המבזה את המועדות שנוהג בחול המועד מנהג חול באכילה ושתייה, רמב"ם פ"ו מה' יו"ט הלכה ט"ז - י"ז, שו"ע הגר"ז סימן תקכ"ט ס"ו, משנ"ב שעה"צ ס"ק ד'.
5 משנ"ב סימן תקל ס"ק א.
6 טור סימן תרל"ח משנ"ב שם ס"ק י"ד.
7 שולחן שלמה סימן תקל"ב ס"ב.
8 שו"ע סימן תקלב סעיף ב.
9 הגרש"ז אוערברג הורה לבטל את השיעור ולדחותו לאחר החג. מועדי ה' (הלכות חול המועד סעיף לה).
10 חוט שני חוה"מ עמ' ר"ב ועמ' רכ"ג, שש"כ פ' ס"ו ס"מ וכן בהערה רל"ב, וכן דעת הגריש"א

אם לא עקר רגליו (לאמירת "עושה שלום") חוזר לראש התפילה. אולם אם דרכו לבקש עוד בקשות גם אחרי "יהי לרצון" האחרון, אם נזכר קודם שיפסע לאחוריו - חוזר ל'רצה'¹⁹.

גם אם מסופק אם אמר 'עלה ויבא' או לא - חוזר²⁰.

האם יש עניין לעלות לרגל בחול המועד גם בזמן שאין בית המקדש קיים?

אף על פי שמצוות הראיה תלויה בהבאת קרבן, ואם כן בזמן הזה שבית המקדש חרב בעוונותינו ואי אפשר להקריב קרבן ראה - לכאורה אין מצווה לעלות לרגל²¹. אולם, לדעת אחרונים רבים גם בזמן הזה, למרות שאין חובה, העולים לרגל מקיימים מצווה, ובפרט כשעולים לכותל המערבי²². וכבר נהגו מימי קדם לעלות לרגל לירושלים בימי חול המועד, ולשפוך שיח על יד שריד בית מקדשנו²³.

האם חייב לאכול בשר ולשתות יין בחוה"מ?

גם בחול המועד נאמר הציווי של "וְשִׂמְחָתָּ בַּחֲגֻף אֹתָהּ וּבְנֶה וּבְתָהּ וְעִבְדָּהּ וְאַמְתָּהּ וְהָלִי וְהִגֵּר וְהִיָּתוּם וְהָאֲלֵמָנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ", קבעו חכמים שמצוות השמחה באה לידי ביטוי בסעודות ובגדים, שכן הסעודות והבגדים הם דברים שאנשים רגילים לשמוח בהם²⁴. לפיכך, מצווה לקבוע בכל אחד מימי חול המועד שתי סעודות, אחת בערב ואחת ביום, ומצווה לאכול בכל סעודה לחם ומאכלים משמחים, כמו בשר וכדו', ומצווה לשתות בסעודות אלו יין משמח כשיעור רביעית²⁵.

אמנם, כיוון שימי 'חול המועד' אינם חשובים כיום טוב, קביעת סעודות מכובדות על לחם היא מצווה ולא חובה, ומי שאינו מעוניין לאכול לחם בסעודות - רשאי. וכן מי שאינו רוצה להרבות במאכלים ואינו רוצה לשתות יין - רשאי. ובלבד שארוחתו בחול המועד תהיה משובחת מארוחתו ביום חול. ואם הוא משווה את אכילתו בחול המועד לאכילתו

בחול, הרי הוא מבזה את המועד, ואמר חכמים: "המבזה את המועדות - אין לו חלק לעולם הבא"²⁶.

מי ששכח להזכיר 'עלה ויבא' בברכת המזון של סעודות חול המועד, האם חוזר?

כיוון שאין חובה לאכול לחם בסעודות חול המועד, מי שאכל לחם ושכח להזכיר בברכת המזון 'עלה ויבא' אינו חוזר. שכן הוא הכלל, בזמן שאין חובה לאכול לחם, השוכח להזכיר את היום, אינו צריך לחזור²⁷.

תספורת 'חלאקה' לקטן בן שלוש, האם אפשר לעשותה בחול המועד?

כתבו האחרונים שאפשר לכתחילה לעשות תספורת חלאקה בחול המועד אפילו על ידי ספר ישראל, ואפשר אף לדחותה לזמן זה להגדיל השמחה במועד²⁸, והעניין של השמחה הוא מנהג ארץ ישראל שעושים שמחה בתגלחת הראשונה של קטן, שמחנכין אותו במצווה להיות לו פאות הראש²⁹.

הושענא רבה

נוהגים להיות ערים לבילי הושענא רבה ולקרוא את כל חומש דברים בשמחה ובהתלהבות, כי בלימוד זה נעשה עיקר התיקון הראוי להיות ביום זה, לפי שביום כיפור נגמר החותם הפנימי שהוא העיקר, ובהושענא רבה בעת חצות לילה נגמר בחינת חותם החיצון שהוא מסירת הפתקים בשמים למלאכים הממונים לבצע את גזר הדין, ואע"פ שנמסרו הפתקים יש עוד זמן להצלה עד יום שמיני עצרת, ולכן צריך להתעורר בתשובה גדולה ביום הושענא רבה, ויהיה ליבו חרד בתשובה כל היום³⁰.

העלים, וא"צ להוציא את כל העלים³⁷.

האם מותר להשתמש בערבות משומשות?

על פי הפשט מותר להשתמש בערבות משומשות למנהג חבטת ערבה, אך על פי הסוד אין להשתמש לחביטת ערבה בערבות שבלולב, היות והם בחינת החסדים ומנהג חביטת ערבה הוא להמתיק את הגבורות, ומסיבה זו אין להשתמש בערבות שכבר חבטו בהן, היות שגם הן כבר בחינת חסדים³⁸.

מנהגי חב"ד בחבטת ערבה

מנהג רבותינו נשיאנו שהיו אוגדים בעצמם את הערבות עבור כל בני הבית³⁹. הפרדת הערבות - הרבי נהג להפריד את הערבות בתוך האגודה ולספור אותם קודם החבטה. אופן חביטת הערבות- הרבי הקפיד לחבוט בקרקע דווקא, וחבט קלות. רבותינו נשיאנו נהגו לחבוט קלות עם הערבות על הכתפיים של הבנים. למבוגרים מעל גיל י"ח היו חובטים ג' פעמים, ולצעירים היו חובטים חבטה אחת יתירה על מספר שנותיהם, ואומרים אגב כך 'גבורות ממותקות'⁴⁰.

ההקפות גם עם הערבה, ומכל מקום המנהג פשוט גם אצל בני ספרד וגם אצל בני אשכנז שלא להקיף כלל בערבה, כיון שהלולב ממשיך את החסדים, והערבות מורות על הגבורות, ואין לערב הגבורות בחסדים³³, אלא אחר ההקפות עם הלולב ומיניו אחר תפילת מוסף, לוקחים את הערבות ועושים בהם חבטת ערבה, ובני אשכנז נוהגים אף לנענע ולומר כשהם בידו תחנונים על המים ואח"כ חובטים את הערבה³⁴.

האם יש ענין להסיר את העלים בחבטת הערבה?

מנהג בני ספרד לחבוט רק על קרקע שאינה מרוצפת חמש פעמים כנגד אותיות מנצפ"ך, ובכל חבטה יכוון באות אחרת³⁵, וכתבו האחרונים שיחבוט בהם בכוח על הקרקע, אך לא יותר מידי, כדי שישארו בכשרותם ושלמותם עד סוף החבטות, ולא חובטים אח"כ על כלים וכדומה³⁶, אולם מנהג בני אשכנז שאחר שחובטים על הקרקע ה' חבטות, חובטים גם על הכלים או על הקיר כדי להסיר

מדוע נקרא יום זה הושענא רבה?

נקרא שמו הושענא רבה על שם נ"א יום מראש חודש אלול עד הושענא רבה, ומתפללים הושענא יום נ"א שהוא רבה, דהיינו 'יום גדול' לפי שהוא הסיים³¹.

מי שקשה לו להיות ער כל הלילה, איזה זמן יש לו להעדיף ללמוד בו, חציו הראשון של הלילה, או שעדיף לו שישן עד חצות לילה, ואחר כך יקום ללמוד עד הבוקר?

כתבו האחרונים שעדיף שיהיה ער בתחילת הלילה עד חצות ואח"כ ילך לישון, מאשר לישון עד חצות ואז לקום ללמוד, לפי שבחצות לילה הוא זמן מסירת הפתקים, ומשום כך יש להשתדל ולהתחיל את הלימוד מוקדם ולא סמוך לחצות הלילה, כדי שישפיק את כל קריאת ספר דברים לפני חצות הלילה³².

האם מקיפין או מנענעים עם הערבה, או רק חובטים אותה על גבי הקרקע?

יש שכתבו שביום הושענא רבה עושים את

19 משנ"ב שם.

20 ק"ו מראש חודש, משנ"ב שם ס"ק י.

21 מנחת חינוך תפט, ב; נודע ביהודה (תנייני או"ח צד); ר' יהונתן אייבשיץ (יערות דבש ח"א דרוש יב).

22 חת"ס (תורת משה, הספד שבסוף פרשת אמור); שדי חמד (ח"ו, פאת השדה מערכת א"י ט); שו"ת שיע' יצחק (עמ' קמב); אור לציון (ג, כד, יב); ויהו"ד (א, כה).

23 מהר"ט א, קלד.

24 בנוסף לכך, מבחינה מסוימת גם חול המועד נחשב 'מקרא קודש', ולכן מצווה לקדשו 'במאכל, במשתה ובכסות נגיעה' (ספרא אמור יב, ד).

25 משנ"ב סימן תקל" סעיף ס"ק א. ולדעת הגר"א יש מצווה קיומית מהתורה באכילת מצה כל שבעה. (מעשה רב סימן קפא).

26 אבות ג, יא; רש"י ורע"ב.

27 שו"ע סימן קפח סעיף ז.

28 באר היטב סימן תקלא ס"ק ז, ושערי תשובה שם ס"ק ז, בשם גן המלך סימן ס"ב.

29 ועיין בפרי עץ חיים שער ספירת העומר שכתב בעניין ההולכים על קבר ר' שמעון בר יוחאי ור' אלעזר בנו במירון בל"ג בעומר, שראה את מורו האר"ז ז"ל שהלך לשם לגלות את בנו במשתה ושמוחה בימים ההם.

30 סימן תרס"ב במשנ"ב ס"ק א, בן איש חי ש"א פרשת וזאת הברכה סעי' ב-ג.

31 כה"ח סימן תרס"ד אות א', ועיין שם עוד טעמים.

32 כן מוכח בשער הכוונות דף ק"ג ע"ד הביאו הכה"ח באות ג'.

33 פרי עץ חיים שער כ"ט פרק ו.

34 שו"ע ורמ"א סימן תרס"ד ס"ג וס"ז כה"ח אות ל"ב בשם האריז"ל.

35 שער הכוונות קח, א. הובאו דבריו במגן אברהם תרס"ד סעיף קטן ח'. כף החיים אות לב. בן איש חי שנה א' פרשת וזאת הברכה הלכה ו', וכתב עוד בסוד ענין זה שאחר שנכנסו כל החסדים ביום זה על ידי הסוכה והלולב ושבעה הקפות, אז נכנסים החמשה גבורות אחר קדיש תתקבל, ואילו החמשה גבורות נכנסים על ידי חבטת חמשה בדים של ערבה, על כן אחר קדיש תתקבל של סדר ז' הקפות יקח כל אדם חמשה בדים של ערבה שהיו כשרים כדון ערבה שבלולב, ויחבוט ה' פעמים על הקרקע, ויכוון בחבטות אלו כדי לתת בבחינת הא אחרונה שבשם הו"ה ברוך הוא

שהיא סוד המלכות חמשה גבורות מנצפ"ך.

36 בן איש חי שנה א' פרשת וזאת הברכה הלכה ז'.

37 משנ"ב סימן תרס"ד ס"ק י"ט.

38 כף החיים סימן תרסד ס"ק מב

39 רשימות הרב יעקב לנדא. הובא באוצר מנהגי חב"ד אות ר"ז עמוד שלד, ושם בשם הרב אליהו לנדא שככל הנראה נהג לעשות זאת בסוכה, לבילי הושענא רבה, לאחר אמירת תהילים.

40 ספר השיחות תש"ה עמוד 52. וכן באגרות קודש אדמו"ר מהור"צ חלק ט"ו עמוד סז, בתרגום מאידיש: "היום הושענא רבא, המנהג שהאב מצליף על הילדים שי' עם ההושענא, ומברכם שהילדים יחיו לא יידעו ממכה כל השנה, ויהיו מאושרים ברוחניות ובגשמיות", ועיין בהנסמן שם.